

Brooke Bessesen 2018

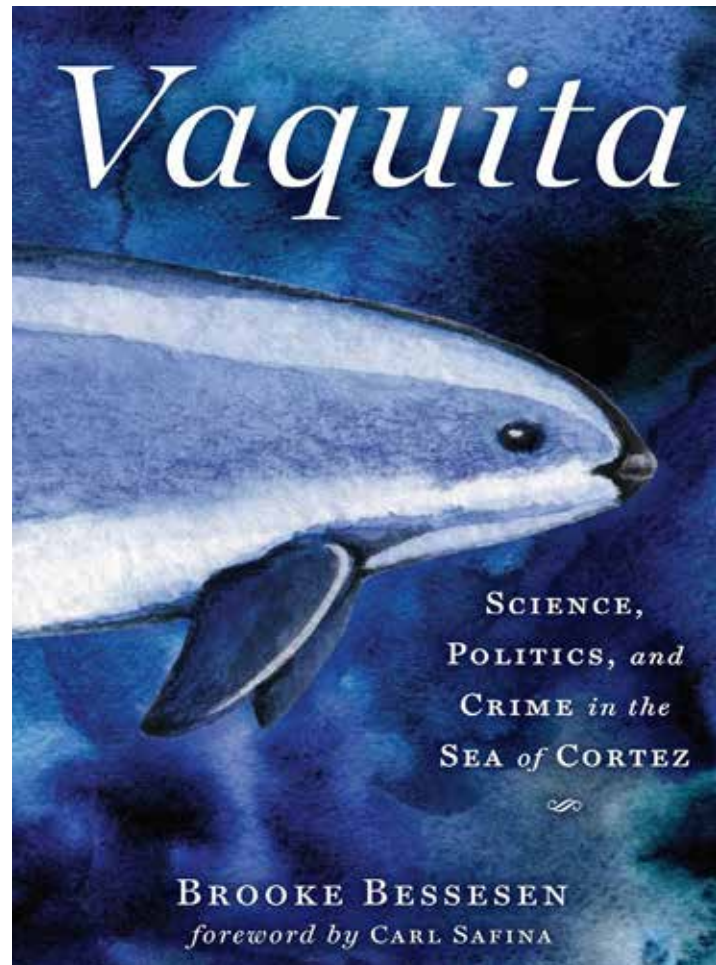
Vaquita – science, politics, and crime in the Sea of Cortez

IslandPress, Washington/Covelo/London. Hardcover, 293 pagina's, 240 x 160 mm, circa € 24,- Ook verkrijgbaar als e-book. ISBN 978-1-6109193-1-9

Er zijn in de wereld zes soorten bruinvissen. Ooit waren dat er vijf, maar in 1958 vonden Norris & McFarland dat de bruinvis in Golf van Californië voldoende verschilde van de 'gewone' bruinvis om hem soortstatus te verlenen. Zij noemden hun nieuwe soort *Phocoena sinus*. Nog geen zestig jaar na de ontdekking van dit bruinvisje, ook in het Nederlands vaquita genoemd, staat het op de rand van uitsterven, en dat terwijl er ten tijde van de publicatie van Norris & McFarland nog geen sprake leek van een kwijnende populatie. De situatie is nu zelfs zo nijpend dat de vaquita, na het uitsterven van de baiji *Lipotes vexillifer* in 2006, de meest bedreigde walvis ter wereld is. In de jaren vlak na de beschrijving waren er nog geen populatieschattingen beschikbaar, waarschijnlijk omdat men meende dat het hier slechts om een 'gewone' bruinvis ging. De eerste schatting is van 1997; men meende dat er toen zo'n 600 exemplaren waren. Dat is al veel lager dan de 3000-5000 die er voor 1940 zouden zijn geweest (later berekend). Deze acgstwekkende vrije val van de populatie lijkt niet te stoppen, want in 2015 waren er nog maar 60 vaquita's, een jaar later 30 en begin 2018 nog maar 15 ..... In tegenstelling tot veel bedreigde diersoorten wordt de vaquita niet bejaagd, is het leefgebied niet bedreigd en is de soort zelfs door de wet beschermd. Hoe kan een walvispopulatie zo snel kelderen?

Ook marien bioloog en auteur van dit boek, Brooke Bessesen, vroeg zich dit af. Ze stortte zich op de soort en naar later bleek ook in een netelig avontuur met boze vissers, corrupte politici, bureaucratie en wanbeleid, dat wat natuurbeschermingsprojecten elders in de wereld zijn gelijke niet kent. In vijftien hoofdstukken schildert ze de wereld van natuurbescherming versus geldelijk gewin. Hoe ingewikkeld dat kan zijn blijkt onder andere uit de lijst met acroniemen achterin het boek: maar liefst 36 zijn het er, voor het grootste deel organisaties die iets te maken hebben met exploitatie en (!)/of bescherming van het leven in de Golf van Californië. (Wat te denken van een organisatie die 'nationale commissie voor kennis en gebruik van biodiversiteit' heet?)

Het leefgebied van de vaquita's omvat het noordelijkste puntje van de Golf van Californië en meet zo'n 4000 km², het kleinste leefgebied van welk zeezoogdier dan ook. De Mexicanen noemen het de Zee van Cortez. Dit areaal overlapt deels met een Biosfeer-Reservaat, dat (pas) in 1993 is ingesteld vanwege de unieke mariene omgeving, gelegen aan de delta van de Coloradorivier. Helaas is de Coloradorivier in 1963 afgedamd en is de regio daardoor sterk veranderd. Onderzoek wees uit dat dat misschien wel invloed op het ecosysteem heeft gehad, maar zeker niet op de vaquita's, wat je je nauwelijks kan voorstellen. De vaquita is niet de enige endemische soort in dit gebied, het zijn er talloze, alleen onder vissen al

tientallen. Het is een zeer rijk tropisch gebied, gevoed door de Coloradorivier in het noorden en de Stille Oceaan in het zuiden. De zee wemelt van het leven en voedselgebrek lijkt voor de vaquita's geen probleem te zijn. Inderdaad is er een levendige visserij en daar blijkt de schoen te wringen, niet alleen omdat er banden zijn met Californië of Mexico, maar vooral vanwege de link met de Verenigde Staten en China. Het is een ongelooflijk verhaal.

Er is een wereldwijd verspreide vissenfamilie met de welluidende naam ombervissen. Bijzondere eigenschap van deze vissen is dat ze met hun zwemblaas knorrende geluiden kunnen maken. In het Engels is de familie naar deze eigenschap vernoemd: drum fish, of croakers. 'Met zo'n speciale zwemblaas moet wat leuks te doen zijn', moet ooit een Chinese kwakzalver gedacht hebben en hij dichtte het bijzondere orgaan genezende eigenschappen toe. Tegenwoordig gelooft men in China inderdaad dat soep getrokken van omberviszwemblaas bloedingen kan stoppen, bloedcirculatie kan verbeteren, gebrek aan yin kan opheffen, nier- en leverfuncties kan verbeteren, droge longen kan genezen en wat al niet meer. Gelukkig leefde er een ombervis in de buurt van China, de bahaba *Bahaba tapingensis*, dus die werd bevestigd tot hij bijna was verdwenen. Toen richtten de Chinezen hun blik op de grootste ombervis ter wereld, de totoaba *Totoaba macdonaldi*, endemisch in de Golf van Californië. Deze vis wordt bijna twee meter lang en heeft dus ook een flinke zwemblaas. De totoaba werd allang bevestigd door lokale vissers, met lijnen met haken, op bescheiden schaal, en gegeten in bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Omdat de Chinezen bereid waren veel geld neer te leggen voor een zwemblaas, én dankzij het feit dat er kieuwnetten in gebruik kwamen, explodeerde de totoabavisserij. IUCN plaatste de totoaba in 1976 op hun Rode Lijst. De totoabavisserij werd in 1975 verboden vanwege overbevissing en bijvangst van vaquita's, maar is het niet logisch dat je toch stiekem doorgaat met totoaba vangen als je voor een zwemblaas 1500 dollar kan vangen? In China brengt één grote zwemblaas zelfs tot 50.000 dollar op! Niet alle zwemblazen eindigen in de soep: ze worden ook wel opgeslagen als investering, een statussymbool dus. Levendige smokkelarij rond de totoabavisserij lag dus voor de hand. Er wordt wel een beetje gecontroleerd door de Mexicaanse overheid, en bij invallen worden partijen zwemblazen in beslag genomen met straatwaardes tot een miljoen dollar, maar tot op heden worden gewoon overal kieuwnetten te water gelaten en niet eens in het geniep. En de vaquita's? Die zijn slechts bijvangst. Momenteel staat behalve de vaquita ook totoaba op de Rode Lijst als critically endangered.

De bureaucratie rondom de visserij in de Golf van Californië viert hoogtij. Zo mogen kieuwnetten niet gebruikt worden. Dat wil zeggen: niet gebruikt worden om totoaba te vangen. Kieuwnetten met kleinere maaswijdte mogen wel gebruikt worden om corvina *Cynoscion othonopterus* te vangen. Ook corvina behoort tot de ombervissen en is eveneens endemisch in dit gebied. Zowel totoaba als corvina trekken in het voorjaar naar de noordelijke punt van de Golf om te paaien, precies het gebied waar de laatste vaquita's rondzwemmen. Een kind snapt dat er iets niet klopt als je niet mag vangen met dit net maar wel met dat net, maar de Mexicaanse regering lijkt het niet te (willen) snappen. Sterker nog: corvina mag bevestigd worden in de 'gillnet exclusion zone', het aangewezen gebied waar niet met kieuwnetten gevestigd mag worden .... Ook corvina wordt overbevestigd; op de lijst van IUCN staat deze soort in de categorie kwetsbaar.

Het ligt voor de hand om de vissers de schuld te geven van de achteruitgang van vaquita's. Zij zijn per slot degenen die de netten in zee hangen, of ze verliezen, waarna het spooknetten worden die willekeurig welk groot organisme dan ook vangen. Er zijn wel alternatieve netten en visvallen ontworpen en getest, door of in nauwe samenwerking met vissers die het milieu en de vaquita wél een warm hart toedragen. De nieuwe netten werken prima, maar worden door de overheid niet goedgekeurd, misschien wel dankzij de lobby van andere vissers, die het bestaan van vaquita's ontkennen ('je ziet ze niet, dus zijn ze er niet') ofwel het liefst zien verdwijnen ('want als er geen vaquita's meer zijn, kunnen we gewoon weer gaan vissen op totoaba'). De vissers zijn door de Mexicaanse overheid schadeloos gesteld met tientallen miljoen-

nen dollars, maar dat is geen oplossing: veel vissers zijn werkloos geworden en hangen nu doelloos rond. Of vissen stiekem 's nachts.

Tussen de totoaba, corvina, vaquita's en vissers door speelt nog de visserij op garnalen. Jaarlijks wordt in de noordelijke Golf van Californië zo'n zevenhonderd ton garnalen gevangen en negentig procent van alle bijvangst in dit gebied wordt veroorzaakt door deze garnalenvisserij. Gelukkig is er een alternatief: er zijn megafaunavriendelijke garnalennetten ontwikkeld en getest, en ook die voldoen uitstekend. (Er worden niet alleen vaquita's bijgevangen, maar ook andere walvissen, haaien, roggen, zeeschildpadden, noem maar op.) Een deel van de vissers is bereid ermee te gaan vissen, ook al zijn de netten duurder en vangen ze minder. De meeste garnalen worden verkocht aan de Verenigde Staten. Daarmee hebben de VS een belangrijk pressiemiddel in handen: als zij alleen dolfijnvriendelijke garnalen zouden eten, die vast wat duurder zijn, zouden vissers en handelaren worden gestimuleerd om de milieuvriendelijke netten te gebruiken. Helaas zijn ook deze netten illegaal, want ze zijn nooit door de overheid goedgekeurd.

Uiteraard worden er veel maatregelen genomen om de vaquita te redden door een handjevol mensen dat geeft om hun leefomgeving. Zo is er een heuse totoabakwekerij opgezet en worden er al totoaba's uitgezet. Volgens de visserijsector is de populatie nu dus hersteld en kan er weer volop gevist worden. Ook natuurbeschermingsorganisatie Sea Shepherd heeft zich het lot van de vaquita's aangetrokken. Met een schip in de Golf probeert de organisatie het kieuwnetverbod te handhaven. De opvarenden krijgen echter te maken met militante vissers die ze dwars zitten, zelfs bedreigen. Sea Shepherd is een campagne gestart om spooknetten op te vissen en dat blijken er nogal wat te zijn. Hun schip wordt door de Mexicaanse marine soms beschermd tegen opdringerige vissers, en soms ook niet. Geheel ten einde raad hebben wetenschappers een plan opgezet om de laatste vaquita's te vangen en in bassins te houden, tot er een oplossing is voor het 'kieuwnettenprobleem'. De redenatie hierachter is dat hoewel ze misschien niet in gevangenschap te kweken zijn, ze dan in ieder geval niet voortijdig verzuipen. In 2017 is een eerste vangpoging gedaan door een internationaal team. Lees zelf hoe die poging verliep: ik kreeg er kippenvel van. De herintroductie van de bedreigde Californische condor komt in het boek nog even langs

Een bijgevangen vaquita in een visnet (overgenomen van Nakawe Projects (twitter)).

met al zijn problemen, om te tonen dat roeren in een ecosysteem dat je eigenlijk niet kent maar zelden van een leien dakje gaat.

Het boek is recent verschenen en heel actueel. De regeringen van Peña Nieto en Trump krijgen diverse vegen uit de pan. Zo doet Trump bijvoorbeeld niets om de illegale visblaashandel, die vanuit Mexico via Californië naar China loopt, te voorkomen. Onder de neuzen van deze heren en hun volk sterft een aaibaar groot zoogdier, dankzij de zwarte vlek rond het oog door Carl Safina in het voorwoord 'the panda of the sea' genoemd, uit en iedereen laat het gewoon gebeuren. Waar kennen we dat ook alweer van? Bessesen legt hier de vinger op de zere wond: het is blijkbaar onmogelijk om de handen op elkaar te krijgen om iets te beschermen wat je niet ziet, bijvoorbeeld een dier dat in zee leeft, zeker als er economisch gewin te behalen valt. In het geval van de vaquita hoop je dat emotie een rol zou spelen: als het om bescherming gaat, telt een zoogdier immers zwaarder dan een vis – een hongerend edelhert of stervende walvis kunnen we maar moeilijk verkroppen, maar voor het behoud van een totoaba, ook al is hij twee meter lang, krijg je geen menigte op de been. Het uitroeien van de totoaba zal niemand een biet kunnen schelen, met uitzondering misschien van hongerige of hebberige Chinezen. Zowel de vaquita als de baiji laten pijnlijk duidelijk zien dat als je weliswaar aaibaar maar toch grotendeels onzichtbaar bent, je geen bescherming krijgt. Bij mij drong zich het idee van de nog altijd bestaande maar voor gewone stervelingen onzichtbaar uitgevoerde tonijnvisserij op. Jaarlijks verdrinken wereldwijd nog altijd meer dan 650.000 zeezoogdieren dankzij visserij-activiteiten, vooral in de tonijnvisserij, maar wie laat de zogenaamd dolfijnvriendelijk gevangen tonijn in de winkel links liggen?

Een andere vraag die opkwam tijdens het lezen is of wij misschien nog wat kunnen leren van de perikelen rondom de vaquita, bijvoorbeeld in verband met onze bruinvis? Er lijken maar weinig overeenkomsten tussen de vaquita en de Golf van Californië enerzijds en onze bruinvis en de Noordzee anderzijds: een tropische versus een gematigde omgeving, een mini- *versus* een grote populatie, een goede reden om de zee snel leeg te vissen *versus* vissen voorzichtig opscheppen ..... nou ja, dat laatste is natuurlijk niet waar. Een belangrijke overeenkomst tussen de soorten is dat beide onzichtbaar zijn voor het grote publiek, iets dat geldt voor alle walvissen ter wereld, in feite voor alle zeeleven. Onze overheden, de nationale en de Europese, lijken meer aandacht te geven aan alles wat op land leeft. Onder druk van het volk is men op land wel bereid om veranderingen door te voeren (denk aan de Oostvaardersplassen), maar op zee gaan economische belangen echt altijd voor (denk aan visserij en windmolenparken), en wie gaat er protesteren? Ook buiten onze contreien spelen vaquita-achtige problemen, bijvoorbeeld in Mauretanië, waar de zee in hoog tempo wordt leeggevist, duizenden dolfijnen, ver uit het zicht van land, het loodje leggen, maar niemand er een hap minder vis om eet. Het lijkt er haast op dat beschermen van een soort, ook al is het een groot zoogdier, een zinloze exercitie is. Misschien is er meer eer te behalen aan het beschermen van een heel ecosysteem.

Dit boek is speciaal geschreven voor lezers in de Verenigde Staten, maar dat heeft mij niet gehinderd. De vaquita is duidelijk een Nieuwe-Wereldprobleem en de oplossingen om uitsterven te voorkomen – zo dat nog tot de mogelijkheden behoort – moeten ook uit die hoek komen. Ik werd niet blij van het lezen van dit boek en het heeft ook nog eens een open einde, maar het leest als een trein. Ik heb bewondering voor de manier waarop Bessesen zo'n ingewikkeld probleem zo helder op papier heeft gezet en ik kan het iedereen aanraden.

Guido Keijl, Castricum (g.o.keijl@casema.nl)

[verschenen 3 mei 2019]